

Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *

Nülüfer Erbil **

Ebru Orak ***

Ayşegül Esra Bektaş ***

Özet

Amaç: Bu araştırma, Türk annelerin kendi annelerinden aldığı cinsel eğitim ve kızlarına verdiği cinsel eğitimin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntemler: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırmanın evrenini 24.09.2005 ve 24.03.2006 tarihleri Kadın-Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesine tedavi için, kabul edilen kadınlar oluşturdu. Araştırmanın örneklemine, 9 yaş ve üzeri en az bir kız çocuğu olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 192 anne alındı. Araştırmanın verileri, literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan soru formu ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplandı. Soru formu, annelerin sosyo-demografik özellikleri, kendi annelerinden aldığı ve kızlarına verdiği cinsel eğitim konuları ile cinsel eğitim verme zamanını içeren 30 sorudan içermekteydi. Verilerin analizinde, tanımlayıcı istatistiksel yöntemler ve ki-kare testi kullanıldı.

Bulgular: Annelerin %65,6'sının cinsel konularda kendi anneleri ile hiç konuşmadığı saptandı. Cinsel eğitim aldığını belirten annelerin %31,3'ünün eğitim aldığı konu menstruasyondur. Annelerin %57,4'ü, annelerinden aldıkları cinsel eğitimin faydalı olmadığını düşünmekteydi. Annelerin yarıya yakını (%47,6) adet hakkındaki bilgiyi adet olduktan sonra aldığını belirtti. Annelerin, ilk adette korku (%39,6), utanma (%37) gibi olumsuz duygular yaşadığı belirlendi. Annelerin, kendi anneleri dışında, en yüksek oranda cinsel bilgi kaynağı arkadaşlarıydı (%48,4). Annelerin %40,1'i, cinsel konuları eşleriyle paylaşmaktaydı. Kendi kızlarına cinsel bilgi veren annelerin oranının ise %60,8 olduğu belirlendi. Anneler tarafından verilen cinsel eğitim, adet (%70,3), kadın- erkek vücut farklılıkları (%49,5), cinsel ilişki

* Bu çalışma 5.Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur, 19-22 Nisan 2007, Ankara.

** Yrd. Doç.Dr., Ordu Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, nilufererbil@mynet.com

*** Hemşire, Ordu Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu mezunu

Erbil, N., Orak, E., Bektaş, A. E. (2010). Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

(%20,8), gebelik (%18,8) ve gebelikten korunma (%16,7) konularını içermekteydi. Cinsel eğitim zamanı; adet olmadan önce adet görme (%68,2), ergenlikte kadın-erkek arasındaki vücut farklılıkları (%41,5), ergenlik sonrası cinsel ilişki (%42,6), evlenmeden önce gebelik (%26,5) ve gebelikten korunma yöntemleri (%27,4) idi. Annelerin kızlarına cinsel eğitim vermesi ile anne yaşı ($p=0,000$), anne eğitim düzeyi ($p=0,000$), eş eğitim düzeyi ($p=0,000$), yaşanan yer ($p=0,000$), kız çocuk sayısı ($p=0,000$), kendi annelerinden cinsel eğitim almaları ($p=0,016$), alınan cinsel eğitimi faydalı bulma durumu ($p=0,000$) karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak önemli fark bulundu.

Sonuç: Bu araştırmanın sonucunda, bir kuşak öncesine göre kızlarına cinsel eğitim veren annelerin oranının önemli düzeyde arttığı, ancak istenilen düzeyde olmadığı belirlendi.

Anahtar kelimeler: Cinsel eğitim; anne; kız evlat.

What are mothers knowing about sexual education, how much are mothers giving sexual education to their daughters?

Nülüfer Erbil
Ebru Orak
Ayşegül Esra Bektaş

Abstract

Aim: The purpose of this research was to determine the sexual education that Turkish mothers taken and the sexual education that given to their daughters.

Material and Methods: The population of this descriptive research was the women admitted to between 24 October 2005-24 March 2006 to Women Diseases-Birth and Child Diseases Hospital for treatment. Volunteer 192 mothers who have at least one daughter over aged 9 were taken the sample of this research. The data were collected via question form that prepared in the direction of the literature and using face to face technique. Question form included 30 questions about socio-demographic characteristics of mothers, the sexual education that mothers taken and that given to their daughters and the time that sexual education given/thought to given to their daughters. The analyses of data were used via descriptive statistically methods and chi-square test.

Findings: It was determined that 65.6% of the mothers never talked to their own mothers about sexual subjects. The mothers who stated that they took sexual education 31,3% about the subject menstruation. 57,4% of the mothers thought that their sexual education that taken wasn't useful. About half of the mothers (47,6%) stated that they were informed about menstruation after menarche. It was determined that the mothers felt negative feelings as afraid (39,6%) and shame (37%) at menarche. They got some information about sexual subjects from their friends mostly except their own mothers (48,4%). 40,1% of the mothers stated that they shared sexual issues with their husbands. 60,8% of the mothers give sexual information to their own daughters. The sexual education subjects that the mothers shared with their daughters; menstruation (70,3%), the differences between the bodies of women and men (49,5%), sexual intercourse (20,8%), pregnancy (18,8%) and contraceptive methods (16,7%). Time of sexual education was before menarche; menstruation (68,2%), adolescence time; body differences between male and female (41,5%), after adolescence time; sexual intercourse (42,6%), before marriage; pregnancy (26,5%) and contraceptive methods (27,4%). The sexual education given by mothers and the mother age ($p=0,000$), mother education level ($p=0,000$), husband education level ($p=0,000$), living area ($p=0,000$), number of daughters ($p=0,000$), taking sexual education from own mothers ($p=0,016$), the usefulness of the taken sexual education ($p=0,000$) were compared, statistically significant difference was found.

Conclusion: In this research, it was determined that according to the previous generation the ratio of the mothers who give sexual education to their daughters is higher but not enough.

Key words: Sexual education; mother; daughter.

Giriş

Yaşamın sürekliliği için gerekli ve üremeye yönelik en temel doğa koşulu olan cinsellik ya da cinsel dürtüler, çoğunluğun sandığı gibi buluş çağı ile başlayıp, ergenlik ve erişkinlikte var olan, yaşlılıkta biten bir olay değildir. Cinsellik çocuğun doğumu ile başlayan, yemesi, içmesi, uyuması, soluk alması kadar doğal olan, gelişim dönemlerine göre farklı biçimlerde gündeme gelen bir durumdur (Kömürcü, Aksayan, Yıldırım, 1990).

Cinsel eğitim, kişinin yaşamdaki önemini ve yerini gerçekçi olarak bilmesi, mutlu bir yuva kurması için ilk koşuldur. Bu eğitimin ana amacı, biyolojik ve cinsel gelişmeler konusunda çocukları ve gençleri bilgi sahibi yaparak, bu alandaki gerginliklerinin azalmasını sağlamaktır (Yörükoğlu, 1998).

Çocukların büyüme ve gelişme süreçleri boyunca, cinsellikle ilgili pozitif mesaj almaları ve cinselliğe yönelik olumlu bakış açısı kazanmaları önemlidir. Bu amaca ulaşmak için, aile içinde başlayan cinsel eğitim çabalarının, çocuk okula başladığı andan itibaren, okul bünyesinde planlı öğrenme aktiviteleri ile desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Gölbaşı, 2003).

Çocuklarının cinsel konulardaki ilk eğiticileri olan ebeveynler, çocuklarına doğrudan bilgi vermelerinin yanında, sağlıklı seksüel gelişimini sağlama ve seksüel risk davranışlarını azaltmada önemli bir potansiyele sahiptir (Miller, Benson, Galbraith, 2001; Dittus, Miller, Kotchick, Forehand, 2004). Ebeveynler, aynı zamanda çocuklarının cinselliğe yönelik tutum ve değer yargılarının gelişmesinde de önemli rol oynamaktadırlar (Dilorio, Kelley, Hockenberry-Eaton, 1999; Hassan, ve Creatsas, 2000). Yurtdışında yapılan çalışmalarda, aileleriyle cinsellik hakkında konuşan adölesanların, cinsel ilişkiyi ertelemesinin daha olası olduğu, cinsel ilişki yaşaması durumunda kontraseptif kullanma davranışını geliştirdiği ve daha az sayıda partneri olduğu belirtilmektedir (Leland, ve Barth, 1993; Miller, Levin, Whitaker, and Xu, 1998b; Romer, Stanton, Galbraith, Feigelman, Black, ve Li 1999; Dutra, Miller, Forehand, 1999; Karofsky, Zeng, ve Kosorok, 2001; DiClemente, Wingood, Crosby, Cobb, Harrington, ve Davies, 2001; Hutchinson, Jemmott, Jemmott, Braverman, Fong, 2003). Ancak geleneksel yapılarını koruyan çoğu toplumlarda cinsellik bir tabu olarak algılanmakta, cinsellikle ilgili konular aile içinde çok rahat konuşulamamaktadır. Ayrıca ebeveynler, cinsel eğitim konusunda formal eğitim almadıkları için, yeterli bilgiye de sahip değildirler (Gölbaşı, 2005). Yetersiz ve yanlış cinsel eğitim, toplumun cinselliğe yaklaşımdaki katı tabu ve yasaklarla yüklü muhafazakar tutumla birleştiğinde, birçok cinsel soruna ve cinsel işlev

bozukluklarına yol açabilmektedir (Yörükoğlu, 1998). Ülkemizde yapılan bir çalışmada cinsel sorunların en önemli nedenlerinin eğitimsizlik ve bilgisizlik, toplumun cinselliğe yaklaşımı, önyargılar/tabular, gelenek ve görenekler, psikolojik nedenler ve stres olduğu belirtilmektedir (Karabey, ve Müftüoğlu, 2006). Yapılan başka bir çalışmada ise, katılımcıların %66,4'ünün cinsel konulara yönelik bilgi almadığı, bilgi aldığını belirten adölesanların %34,7'si bu bilgiyi yeterli bulmadığı, %24'ünün kısmen yeterli bulduğu belirtilmektedir (Biri, Korucuoğlu, Yılmaz, Şimşek, Aksakal, İlhan, 2007).

Ailede, cinsel kimlik hakkında bilgiyi kız çocuğa annenin, erkek çocuğa da babanın vermesi uygun görülmektedir. Genç kızlar cinsel bilgileri çoğunlukla arkadaş ve anneden alırken, genç erkekler daha çok arkadaş ve babadan almaktadır (Kömürücü ve ark., 1990; Eroğlu, ve Gölbaşı, 2005). Literatürde, ergenlerin babalarından daha fazla, anneleriyle cinsel konularda iletişiminin olduğu belirtilmektedir (Dilorio ve ark., 1999; Koff, ve Rierdan, 1995). Kız çocukların özellikle anneden aldıkları eğitimin yaşı da oldukça önemlidir. Kız çocuklarının, 11-12 yaşlarında iken, ergenlik döneminde olacak tüm fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimlere karşı önceden bilgilendirilmeleri savunulmakta, uygun olmayan yaşta verilen cinsel eğitimin alınmadığı ve amacına ulaşmadığı bildirilmektedir (Kömürücü ve ark., 1990; Üstün, 1990).

Bu araştırma, kız çocuğu olan annelerin kendi annelerinden aldığı cinsel eğitim ile kızlarına verdiği cinsel eğitiminin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipte olan bu araştırmanın evrenini, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi Ordu ilindeki Kadın-Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesinde, 24.09.2005-24.03.2006 tarihleri arasında tedavi görmekte olan kadınlar oluşturdu. Araştırmanın örnekleme, belirtilen evrenden 9 yaş ve üzerinde kız çocuğuna sahip, araştırmaya katıyla gönüllü olan 192 kadın, olasılıksız örnekleme yöntemi ile alındı. Araştırma kapsamına alınan annelere araştırma hakkında bilgi verildi ve sözel onamları alındı. Araştırmanın yapılacağı kurumdan da yazılı izin alındı.

Araştırmanın verileri, literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan, annelerin sosyo-demografik özellikleri (1-5.soru), kendilerinin aldığı cinsel eğitim (6-13.soru), kendi kızlarına verdikleri/verecekleri cinsel eğitim (14-30.soru) ile ilgili 30 sorudan oluşan anket formu ile yüz-yüze görüşme yöntemi kullanılarak 15-20 dakikada toplandı.

Verilerin analizi, tanımlayıcı istatistikler (sıklık, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) ve ki-kare testi kullanılarak yapıldı.

Bulgular

Araştırma kapsamına alınan annelerin yaş ortalamasının $43,58 \pm 6,76$, çocuk sayısı ortalamasının $2,81 \pm 1,33$, kız çocuk sayısı ortalamasının $1,65 \pm 0,84$, erkek çocuk sayısı ortalamasının $1,49 \pm 0,71$, kız çocuklarının yaş ortalamasının $18,10 \pm 4,64$ ve erkek çocuklarının yaş ortalamasının $18,28 \pm 6,92$ olduğu saptandı. Annelerin %84,9'unun ve eşlerinin %90,4'ünün en az ilkokul mezunu olduğu, %52,1'inin en uzun süreli olarak ilde yaşadığı belirlendi.

Annelerin %65,6'sının kendi anneleri ile cinsel konular hakkında hiç konuşmadığı, %9,1'inin sorduğu halde cevap alamadığı belirlendi. Cinsel konularda kendiliğinden bilgi veren annelerin oranı %9,1 idi. Annelerin %31,3'ü kendi annelerinden adet görme hakkında bilgi aldığını, %57,4'ü cinsel konularda bilgi almalarının kendilerine yararı olmadığını belirtti. Annelerin yarısına yakınının (%47,6), ilk kez adet görmelerinden sonra kendi annelerinden adet görme hakkında bilgi aldıkları, ilk kez adet gördüklerinde korku (%39,6), utanma (%37) gibi duygular yaşadıkları saptandı. Annelerin, cinsel konulara ilişkin, kendi anneleri dışında arkadaşlarından (%48,4), başka bir aile büyüğünden (%22,4) ve medyadan (%17,2) bilgi edindiği belirlendi. Annelerin %40,1'inin cinsel konuları eşleriyle paylaştıkları, %27,1'inin ise cinsel konuları hiç kimseyle konuşmadığı saptandı (Tablo 1).

Annelerin %60,8'inin kızlarına cinsel konular hakkında bilgi verdiği, bilgi verilen konuların; %70,3'ünün adet kanaması, %49,5'inin kadın-erkek vücut farklılıkları, %20,8'inin cinsel ilişki, %18,8'inin gebelik ve %16,7'sinin gebelikten korunma yöntemlerine ilişkin konular olduğu belirlendi (Tablo 2).

Annelerin %68,2'si ilk adetten önce "adet görme", %41,5'i ergenlikte "kadın- erkek arasındaki vücut farklılıkları", %42,6'sı ergenlik sonrasında "cinsel ilişki", %26,5'i evlenmeden önce "gebelik" ve %27,4'ü evlenmeden önce "gebelikten korunma yöntemleri" ile ilgili bilgileri kızlarına verdiklerini/vereceklerini belirtti (Tablo 3).

Tablo 1. Annelerin kendi annelerinden aldıkları cinsel eğitime ilişkin özelliklere göre dağılımı

Değişkenler	n	%**
Kendi anneleri ile cinsel konuları konuşma durumu (n=186)		
Hiç konuşmama	122	65,6
Sorduğu halde bilgi alamama	17	9,1
Sorarak bilgi alma	30	16,1
Sormadan bilgi alma	17	9,1
Konuşulan cinsel konular* (n=192)		
Adet kanaması	60	31,3
Kadın-erkek vücut farklılıkları	18	9,4
Cinsel ilişki	6	3,1
Gebelik	9	4,7
Gebelikten korunma yöntemleri	5	2,6
Bilgi almama	114	59,4
Konuşulan cinsel konuların faydalı olma durumu (n=129)		
Hiç faydalı olmama	74	57,4
Kısmen faydalı olma	36	27,9
Çok faydalı olma	19	14,7
Adet kanaması konusunda bilginin alınma zamanı (n=82)		
Adet olmadan 1-2 yıl önce	29	35,4
Adet olmaya yakın zamanda	14	17,1
Adet olduktan sonra	39	47,6
İlk adette yaşanan duygular*		
Doğal karşılama	41	21,4
Korku	76	39,6
Üzülme	23	12,0
Sevinç	3	1,6
Şaşkınlık	16	8,3
Utanma	71	37,0
Hatırlamama	19	9,9
Kendi anneleri dışında bilgi aldığı kaynaklar*		
Arkadaş	93	48,4
Medya (TV, radyo, kitap, vb)	33	17,2
Kardeş	28	14,6
Başka bir aile büyüğü	43	22,4
Okul	8	4,2
Şu anda cinsel konuların konuşulduğu kişiler*		
Eş	77	40,1
Arkadaş	21	10,9
Aileden biri	9	4,7
Sağlık personeli (Hemşire, ebe, doktor)	65	33,9
Hiç kimseyle paylaşmıyor	52	27,1

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir. **Yüzdeler belirtilen "n" üzerinden alınmıştır.

Erbil, N., Orak, E., Bektaş, A. E. (2010). Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Tablo 2. Annelerin kızlarıyla cinsel konular hakkında konuşma durumları ve konuştukları konulara göre dağılımı

Değişkenler	n	%
Annelerin kızlarına cinsellikle ilgili bilgi verme durumu (n=189)*		
Bilgi verme	115	60,8
Bilgi vermeme	74	39,2
Annelerin kızlarına bilgi verme nedeni (n=110)*		
Kendiliğinden anlatma	79	71,8
Kızı sorduğunda anlatma	31	28,2
Annelerin kızlarına bilgi vermeme nedeni (n=74)*		
İleride konuşmayı düşünme	18	24,0
Sorarsa anlatmayı düşünme	20	27,5
Kesinlikle anlatmayı düşünmeme	9	12,0
Kızını bildiğini düşünerek anlatmaya gerek duymama	27	36,5
Bilgi verilen konular**		
Adet görme	135	70,3
Kadın-erkek vücudu arasındaki farklılıklar	95	49,5
Cinsel ilişki	40	20,8
Gebelik	36	18,8
Gebelikten korunma yöntemleri	32	16,7
Bilgi vermeme	12	6,3

*Yüzdeler belirtilen "n" üzerinden alınmıştır. **Her birey birden fazla yanıt vermiştir.

Tablo 3. Annelerin kızlarına cinsel eğitim verdiği/vereceği zamana göre dağılımı

Değişkenler	n	%*
Adete ilişkin bilgi verme zamanı (n=148)		
Adet olmadan önce	101	68,2
Adet olmaya yakın zamanda	23	15,5
Adet olduktan sonra	24	16,2
Kadın-erkek vücut farklılıklarına ilişkin bilgi verme zamanı (n=123)		
Ergenlik öncesi	41	33,3
Ergenlikte	51	41,5
Ergenlik sonrası	31	25,2
Cinsel ilişkiye ilişkin bilgi verme zamanı (n=101)		
Ergenlik öncesi	7	6,9
Ergenlikte	11	10,9
Ergenlik sonrası	43	42,6
Nişanlandığında	16	15,8
Evlenmeden önce	24	23,8
Gebeliğe ilişkin bilgi verme zamanı (n=102)		
Ergenlik öncesi	7	6,9
Ergenlikte	8	7,8
Ergenlik sonrası	25	24,5
Nişanlandığında	10	9,8

Erbil, N., Orak, E., Bektaş, A. E. (2010). Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Evlenmeden önce	27	26,5
Evlendiğinde	25	24,5
Gebelikten yöntemlerine ilişkin bilgi verme zamanı (n=95)		
Ergenlik öncesi	6	6,3
Ergenlikte	5	5,3
Ergenlik sonrası	16	16,8
Nişanlandığında	9	9,5
Evlenmeden önce	26	27,4
Evlendiğinde	23	24,2
Çocuk sahibi olduğunda	10	10,5

* Yüzdeler belirtilen "n" üzerinden alınmıştır.

Tablo 4. Kadınların verdiği/vermeyi düşündüğü cinsel eğitim konularının içeriğine göre dağılımı (n=192)

Cinsel Eğitim Konuları	n	%*
Adet **		
Pet kullanımı	132	68,8
Banyo yapma	125	65,1
Adet sıklığı	102	52,6
Dış üreme organlarının temizliği	96	50,0
Ağrıyla baş etme	68	35,4
Kadın-erkek vücut farklılıkları**		
Tüyenme	116	60,4
Memelerin gelişimi	100	52,1
Kız-erkek üreme organlarının farklılıkları	39	20,3
Üreme	21	10,9
Sivilce vb.	39	20,3
Gebelik**		
Gebelik belirtileri	61	31,8
Gebelik için cinsel ilişki gerekliliği	34	17,7
Ovülasyon	12	6,3
Gebelikten Korunma**		
Gebelikten korunma yöntemleri	59	30,7
Gebelikten korunmanın gerekliliği	34	17,7
Gebelikten korunma yöntemine eşiyile birlikte karar vermesi	28	14,6

* Yüzdeler belirtilen "n" üzerinden alınmıştır. **Bireyler birden fazla yanıt vermiştir.

Adet konusunda konuşulan/konuşulması düşünülen konuların, pet kullanımı (%68,8), banyo yapma (%65,1), adet sıklığı (%52,6), dış üreme organlarının temizliği (%50,0) ve ağrıyla baş etme (%35,4) olduğu belirlendi. Kadın-erkek vücut farklılıkları ile ilgili konuşulan/konuşulması düşünülen konuların, tüyenme (%60,4), memelerin gelişimi (%52,1), kız- erkek üreme organ farklılıkları (%20,3) olduğu saptandı. Gebelik ile ilgili konuşulan/konuşulması düşünülen konular gebelik belirtileri (%31,8), gebelik için cinsel

ilişki gerekliliği (%17,7), ovülasyon (%6,3) olduğu bulundu. Gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili konuşulan/ konuşulması düşünülen konuların, gebelikten korunma yöntemleri (%30,7), korunmanın gerekliliği (%17,7), korunma yöntemine eşyle birlikte karar vermesi (%14,6) olduğu belirlendi (Tablo 4).

Annelerin yaş grupları (p=,000), eğitim düzeyi (p=,000), eş eğitim düzeyi (p=,000), yaşadığı yer (p=,000) ve kız çocuk sayısı (p=,000) ile kızlarına cinsel bilgi verme durumları karşılaştırıldığında (p=,000), istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu (Tablo 5).

Tablo 5. Annelerin sosyo-demografik özelliklerine göre kızlarına cinsel bilgi verme durumlarının dağılımı ve karşılaştırılması (n=189)

Sosyo-demografik özellikler	Annelerin cinsel bilgi verme durumu						p*
	Evet		Hayır		Toplam		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş grupları							
29–38 yaş	33	63,5	19	36,5	52	100,0	p=0,000
39–48 yaş	71	74,0	25	26,0	96	100,0	
49 yaş ve üzeri	11	26,8	30	73,2	41	100,0	
Eğitim düzeyi							
Okur-yazar değil	5	33,3	10	66,7	15	100,0	p=0,000
Okur-yazar	4	33,3	8	66,7	12	100,0	
İlkokul mezunu	39	52,0	36	48,0	75	100,0	
Ortaokul mezunu	10	58,8	7	41,2	17	100,0	
Lise mezunu	35	83,3	7	16,7	42	100,0	
Üniversite mezunu	22	78,6	6	21,4	28	100,0	
Eş eğitim düzeyi							
Okur-yazar değil	2	66,7	1	33,3	3	100,0	p=0,000
Okur-yazar	3	20,0	12	80,0	15	100,0	
İlkokul mezunu	17	37,0	29	63,0	46	100,0	
Ortaokul mezunu	17	63,0	29	37,0	27	100,0	
Lise mezunu	48	81,4	11	18,6	59	100,0	
Üniversite mezunu	28	73,8	11	28,2	39	100,0	
Yaşadığı yer							
Köy	19	41,3	27	58,7	46	100,0	p=0,000
İl	67	67,7	32	32,3	99	100,0	
İlçe	29	65,9	15	34,1	44	100,0	
Kız çocuk sayısı							
1 kız çocuk	79	76,0	25	24,0	100	100,0	p=0,000
2 kız çocuk	28	47,5	31	52,5	59	100,0	
3 kız çocuk ve ↑	8	30,8	18	69,2	26	100,0	

*Bu tablodaki değişkenlerin analizinde ki-kare testi kullanılmıştır.

Annelerin kendi annelerinden bilgi alma durumu ile kızlarına cinsel bilgi verme durumu (p=0,016) ve kendi annelerinden aldığı cinsel bilgiyi faydalı bulma durumu ile

kızlarına cinsel bilgi verme durumu ($p=0,000$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlendi (Tablo 6).

Tablo 6. Annelerin kendi annelerinden cinsel bilgi alma ve bilgiyi faydalı bulma durumlarına göre kızlarına cinsel bilgi verme durumlarının dağılımı ve karşılaştırılması

Değişkenler	Annelerin kızlarına cinsel bilgi verme durumu						p*
	Evet		Hayır		Toplam		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Annelerin kendi annelerinden cinsel bilgi alma durumu (n=183)							
Hiç konuşmama	63	52,5	57	47,5	120	100,0	p=0,016
Sorduğu halde bilgi almama	11	68,8	5	31,2	16	100,0	
Sorarak bilgi alma	24	80,0	6	20,0	30	100,0	
Sormadan bilgi alma	13	76,5	4	23,5	17	100,0	
Annelerin aldığı cinsel bilgiyi faydalı bulma durumu (n=127)							
Hiç faydalı olmama	33	45,2	40	54,8	73	100,0	p=0,000
Kısmen faydalı olma	31	88,6	4	11,4	35	100,0	
Çok faydalı oldu	14	73,7	5	26,3	19	100,0	

*Bu tablodaki değişkenlerin analizinde ki-kare testi kullanılmıştır.

Yaşanılan yer ile adete ilişkin bilgi verme zamanı arasında ($p=0,000$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulundu (Tablo 7).

Tablo 7. Annelerin yaşadığı yere göre menstruasyon bilgisi verme zamanının dağılımı ve karşılaştırılması (n=148)

Yaşanılan yer	Adete ilişkin bilgi verme zamanı						p*
	İlk adetten önce		İlk adetten sonra		Toplam		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Köy	15	62,5	9	37,5	24	100,0	p=0,000
İl	80	86,9	12	13,1	92	100,0	
İlçe	29	90,6	3	9,4	32	100,0	
Toplam	124	83,8	24	16,2	148	100,0	

*Bu tablodaki değişkenlerin analizinde ki-kare testi kullanılmıştır.

Belirtilen konuların yanında, annelerin kızlarının erkek arkadaşı olması konusundaki düşünceleri değerlendirildiğinde; annelerin %68,2'i kızlarının erkek arkadaşı olmasını uygun görürken, %31,8'i uygun görmediğini belirtti. Annelerin kızlarının erkek arkadaşı olmasını uygun görme nedeni incelendiğinde, anneler “*anlaşarak, tanışarak evlensin*” (%16,1) ve “*zamanı gelince çok doğal bir olay, hem kendini geliştirir*” (%12,0) şeklinde dile getirirken;

uygun görmeyen anneler ise “*bizim aile yapımıza ters*” (%7,8) ve “*erkeklere güven olmaz*” (%3,6) şeklinde ifade etmişlerdir.

Tartışma

Bugün ülkemizde cinsel konularda gençler, hatta yetişkinler arasında bile yüksek oranda bilgi eksikliği olan kişiler bulunmaktadır. Evli eşler arasında, cinsel ilişkileri konusunda korku, kuşku, kuruntu ve çekinme duygularından kendilerini kurtaramayan, utanma ve suçluluk duyguları içinde, uyumsuz ve doyumsuz cinsel yaşam sürdürenler azımsanmayacak sayıdadır (Yörükoğlu, 1998). Yetersiz bilgilenme ve sağlık hizmetlerine ulaşamama, genç insanların cinsel gelişimleri sırasında ve karar verme sürecinde yaşadıkları temel dezavantajlardır.

Kömürcü ve ark., (1990) çalışmasında, annelerin %70,8’inin cinsel konularda kendi annesi ile hiç konuşmadığı, %6,2’sinin ise sorduğu halde annelerinden cevap alamadıkları, cinsel konularda konuşanların %66,7’sinin bu konuşmayı faydalı bulduğu belirtilmektedir. Eroğlu ve Gölbaşı (2005)’nin çalışmasında, annelerin ilk cinsel bilgilerinin ilk sırada arkadaşından aldığı (%40.1), bunu anne (%38.2), dergi/kitap/gazete (%21.3) ve abla (%18.4) gibi bilgi kaynaklarının izlediği belirtilmektedir. Bu araştırmada ise, literatüre benzer şekilde, annelerin %66,5’inin kendi anneleriyle cinsel konularda hiç konuşmadığı, %9,1’inin sorduğu halde annesinden bu konuda cevap alamadığı belirlendi.

Bu araştırmada, kendi annelerinden cinsel bilgi aldığını belirten annelere, “*aldığı cinsel bilginin faydalı olup olmadığı*” sorulduğunda, cevap veren annelerin, bu konuda kendi anneleriyle konuştuğunu belirten annelerin sayısının neredeyse üç katı olduğu saptandı. Bu bulgu, kendi anneleriyle cinsel konularda konuştuğunu bildiren annelerin, aldıkları cinsel bilginin yeterli ya da faydalı bilgiler olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim, annelerin yarısından fazlası, kendi annelerinden aldığı cinsel bilginin faydalı olmadığını ifade etmiştir. Bu bulgu, annelerin cinsel konularda yeterli oranda bilgilendirilmediğini göstermektedir. Bu şekilde yetiştirilen bir gençliğin, kendi çocuklarına vereceği cinsel eğitimin de sınırlı olacağı açıktır. Bu nedenle, annelerin kendi çocuklarına doğru, yeterli ve faydalı içerikte cinsel bilgi verebilmeleri için eğitim programlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir (Tablo 1).

Ayrıca bu araştırmada, annelerin kendi anneleri dışında ilk sırada arkadaşlarından (%48,4) bilgi edindikleri belirlendi. Annelerin sağlık kuruluşundan bu konuda hiç bilgi

almadığı ve %9,9 gibi oldukça düşük oranda okuldan bilgi aldığı görülmektedir (Tablo 1). Okul eğitim programlarının gözden geçirilerek, cinsel bilgi konusunda daha yararlı bilgilerle donatılmasının sağlanması, sağlık kuruluşlarından adölesanların daha fazla yararlanmalarının sağlanması gerekmektedir. Böylece arkadaşlardan cinsel konularda eksik ya da yanlış bilgilenmenin önüne geçmek mümkün olabilir.

Annelerin, şu anda %40,1'inin cinsel konuları eşleriyle ve %33,9'unun sağlık personeli ile paylaştıkları belirlendi. Kömürcü ve ark., (1990) kadınların %41,3'ünün eşleriyle, %34,3'ünün arkadaşlarıyla ve sadece % 9,5'inin sağlık personeliyle cinsel konuları konuştuklarını bulmuştur. Bu araştırma sonuçları literatür ile karşılaştırıldığında, cinsel konularda konuşulan kişilerin sağlık personeli lehine değiştiği, kadınların, cinsel konularda geçmişe göre, bugün daha yüksek oranda sağlık personelinde bilgi aldığını göstermektedir (Kömürcü ve ark., 1990). Ülkemizde çoğunlukla cinsel yaşamı evlilikle birlikte başlayan kadınların, cinsel konulardaki tabuyu eşi ile paylaşarak yıkabilmesinin olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir. Ayrıca, annelerin evlendikten sonra cinsel konulardaki sorunlarını önemli oranda aile dışından biri olan sağlık personeli ile de paylaşabilmekte oluşu önemli bir gelişmedir.

Bu çalışmada, %60,8'inin kızlarına cinsel konular hakkında bilgi verdiği, bilgi verilen konuların; adet görme (%70,3), kadın- erkek vücut farklılıkları (%49,5), cinsel ilişki (%20,8), gebelik (%18,8) ve gebelikten korunma yöntemleri (%16,7) konularında olduğu saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada annelerin kızları ile en çok konuştuğu konuların; adet görme (%73,8), kadın ve erkek vücudundaki farklılıklar (%32,3), gebelik (%12,4) ve gebelikten korunma yöntemleri (%16,9) olduğu belirlenmiştir (Kömürcü ve ark., 1990). Miller ve ark., (1998a), annelerin çocuklarıyla seksüel davranış, gebelikten korunma yöntemi kullanımı ve fiziksel gelişme konularından daha fazla AIDS (%92) ve seksüel yolla geçen hastalıklar (%85) hakkında konuştuğunu; Dilorio ve ark., (1999) kız adölesanların anneleriyle adet siklusu hakkında konuşmaya eğilimli olduklarını belirtmektedir. Sieving, McNeely, Blum (2000), anneleriyle iyi iletişimi olan adölesanların ve annenin uygun görmediğini algılayan adölesanların ilk cinsel ilişkiyi erteleme davranışının olduğu belirtilmektedir. Annelerin, adet görme konusunda daha yüksek oranda bilgi vermelerini, sıklıkla yaşanan doğal bir olay olması nedeniyle daha fazla bilgiye sahip olmaları ve daha rahat bilgi vermelerine bağlayabiliriz. Ayrıca bir önceki kuşak ile kıyaslandığında, annelerin eğitim düzeyi daha yükselmiş, bu konularda anne-kız arasında konuşmak daha doğal hale gelmiştir. Bunun

yanında, araştırmada annelerin düşük oranda olmakla birlikte, kızlarına cinsel ilişki hakkında da bilgi vermesi önemli bir bulgudur. Günümüzde annelerin kendi annelerinden aldığı cinsel eğitim ile kızlarına verdiği cinsel eğitim kıyaslandığında, olumlu yönde gelişme olduğu, ancak istendik düzeyde olmadığı görülmüştür (Tablo 2).

Erbil, ve Türkcan (2008)'in çalışmasında, öğrencilerin %74,3'ünün adet konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmesine rağmen, %80,8'inin bu konuda eğitim almayı istediği; ilk adette korku, utanma, inkar, öfke, iğrenme, kendini kirli hissetme gibi olumsuz duyguları yaşayanların (%70,2), ilk adeti doğal bir olay olarak görüp kabullenenlerden (%29,8) oldukça yüksek oranda olduğu belirtilmektedir. Chrisler, ve Zittel, (1998), dört farklı kültürden olan kızlarla ilk adette yaşanan duygular üzerine yaptığı çalışmada, Amerikalıların %44,4'ü utanma, %25,9'u gurur, %22,2'si anksiyete, Malezyalı'ların %35,5'i korku, %35,0'ı utanç, %30,0'ı endişe, Litvanyalı'ların %38,5'i mutluluk, %26,9'u panik ve Sudanlıların %38,4'ü korku, %26,1'i utanma ve %21,7'si kızgınlık yaşadıklarını belirlemiştir. Bekar ve Güçsavaş (1990) ilköğretim 8.sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin %92,2'sinin adete ilişkin bilgiyi, adet olmadan önce almak istediğini belirtmektedir. McPherson, ve Korfine, (2004), ilk adet olduğunda adet görmeye ilişkin tutumu olumlu olan kadınlarda, şu anda da adete karşı tutumunun da olumlu olduğu, ilk adetten önce adet hakkında eğitim alanların, almayanlara göre adete karşı tutum, davranış ve deneyimlerinin daha olumlu olduğunu belirtmektedir. Gerek literatürde, gerekse bu araştırmada annelerin ilk adette olumsuz duygu yaşama oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (Kömürcü ve ark. 1990; Chrisler ve Zittel 1998; Erbil ve Türkcan 2008). Bu nedenle ergenlere verilecek cinsel eğitimin içeriği kadar, zamanı da çok önemlidir. Ergenin cinsel eğitiminin, ergenliğe hazırlık döneminde yapıldığında olumlu sonuçların alındığı belirtilmekte, özellikle adet konusunda olayı yaşamadan önce kendisine açıklama yapılmayan kız çocuklarının, adet gördükten sonra olayı doğal bir şekilde karşılayabilmelerinin güç olduğu vurgulanmaktadır (Kömürcü ve ark. 1990). Kız çocuklarının, ilk adetten önce adet hakkında bilgilendirilmeleri, adeti daha doğal karşılamalarında yardımcı olacaktır.

Araştırmada, annelerin kızlarına cinsel bilgi vermeleri ve yaş grupları, eğitim düzeyi, eş eğitim düzeyi, yaşadığı yer ve kız çocuk sayısı karşılaştırıldığında; faktörlerin hepsi için farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi (Tablo 5). Daha genç yaşta olan, kendi eğitimi ve eşinin eğitim düzeyi lise ve üniversite mezunu olan, ilde oturan, kız çocuk sayısı daha az olan annelerin, kızlarına cinsel eğitim verme oranı daha yüksek bulundu. Genç yaşta

olan annelerin ileri yaşta olanlara göre, kızıyla iletişimde, yasak ve tabu gibi geleneksel tutumdan daha az etkilenmekte olduğu, bu nedenle de kızlarına cinsel eğitim verme oranlarının yüksek olduğu düşünülmektedir. Yapılan bir çalışmada gençlerin cinsel sağlıklarını korumaya yönelik bilgi ve becerilerinin anne eğitim düzeyi yüksek olanlarda daha iyi olduğu belirlenmiştir (Kaymak, Açıkkel, Göçgeldi, Güleç, ve Şimşek, 2006). Anne ve baba eğitim düzeyi, özellikle de anne eğitim düzeyi çocukların ve gençlerin, ebeveynlerinden cinsel sağlık eğitimi almaları için oldukça önemli bir kriterdir. Bu araştırmada, literatüre benzer biçimde, anne eğitim düzeyi arttıkça, kızlarına cinsel eğitim ve danışmanlık yapmada daha etkin rol aldıkları söylenebilir.

Annelerin kendi annelerinden bilgi alma durumu ile kızlarına cinsel bilgi verme durumu ve kendi annelerinden aldığı cinsel bilgiyi faydalı bulma durumu ile kızlarına cinsel bilgi verme durumu arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Annelerinden cinsel bilgiyi sorarak ya da kendiliğinden alan, aldığı cinsel bilgiyi “kısmen faydalı” ve “çok faydalı” bulan annelerin, kendi kızlarına cinsel bilgi verme oranının daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 6). Dilorio ve ark., (1999), hem erkek, hem de kız ergenlerin, babalarından daha fazla anneleriyle cinsel konularda konuşmayı tercih ettiğini; Zhang, Li, Shah, Baldwin, and Stanton, (2007), Çin’li ergenlerin aileleriyle genel iletişiminin, cinsel konulardaki iletişimde de önemli bir faktör olduğunu ve cinsel konularda kız çocuklarıyla annelerin, erkek çocuklarla babaların daha çok iletişimde olduğunu belirtmektedir. Çocuklarıyla iletişim kurabilen ve cinsel konularda konuşan ebeveynler, bu konudaki tutum ve değerlerini çocuklarına daha fazla iletebilmektedir (Leland ve Barth 1993, Miller ve ark. 1998a, Romer ve ark. 1999, Dutra ve ark. 1999, Karofsky ve ark. 2001, DiClemente ve ark. 2001, Hutchinson ve ark. 2003, Fisher 1986).

Bu araştırmada, il ve ilçede yaşayan annelerin, köyde yaşayan annelere göre, kız çocuklarına, adet olmadan önce adete ilişkin bilgi verme oranının daha yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p=0,000$) (Tablo 7). Bu sonucun, köyde yaşayan annelerin il ve ilçede yaşayan annelere göre eğitim düzeyinin daha düşük olması ve cinsel konuları konuşmaktan çekinme gibi geleneksel tutumu sürdürmede daha katı olmaları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir

Sonuçlar ve Öneriler

Bu araştırmanın sonucunda, ileri yaşta olmayan, kendisi ve eşinin eğitim düzeyi lise ve üniversite olan, il ve ilçede oturan, kız çocuk sayısı daha az olan, annelerin kızlarına cinsel eğitim verme oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Annelerin kızlarına cinsel eğitim verme oranı, kendi annelerinden cinsel eğitim alma oranına göre oldukça yüksekti, ancak bu konuda daha yapılması gerekenlerin olduğu görülmüştür.

Bugünün annelerinin cinsel eğitim konularında eksikliklerinin belirlenmesi ve giderilmesi, sağlıklı gençlerin yetiştirilmesi için mutlaka üzerinde durulması gereken bir konudur. Böylece geleceğin anneleri olacak kızların, yeterli ve yararlı cinsel eğitim alması sağlanacak ve toplumda daha az cinsel sorun yaşanacaktır.

Sağlık ve eğitim kurumlarının bu konuda gerekli girişimleri yapmaları, toplum sağlığının korunması ve yükseltilmesi için oldukça önemlidir.

Bu alanında önemli rolü ve sorumluluğu olan ebe, hemşire ve doktorların cinsel sağlık eğitimi konularında, anne-babaları bilgilendirmeleri, çocuklarıyla etkili iletişim kurmaları için danışmanlık yapmaları, özelde çocuk, genç ve aile sağlığının, genelde toplum sağlığının sürdürülmesi için önemli katkılar sağlayacaktır.

Teşekkür

Bu çalışmada gönüllü olarak yer alan tüm kadınlara ve araştırmanın yapılmasına izin veren kurum yöneticilerine teşekkür ederiz.

Erbil, N., Orak, E., Bektaş, A. E. (2010). Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Kaynaklar

- Bekar, M., Güçsavaş, N. (1990). Sivas ili ortaokul 3. sınıf kız öğrencilerinin menarşa karşı tepkileri ve menstruasyon hijyeni konusundaki bilgilerinin belirlenmesi. 2.Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, 1. Baskı, İzmir:161-169.
- Biri, A., Korucuoğlu, Ü., Yılmaz, E., Şimşek, Ç., Aksakal, F.N., İlhan, M.(2007). Adölesan kızların cinsel bilgi gereksinim durumlarının belirlenmesi. *TJOD*, 4(2):104-107.
- Chrisler, J.C., Zittel, C.B. (1998). Menarche stories: reminiscences of collage students from Lithuania, Malaysia, Sudan, and the United States. *Health Care Women Int*, 19(4):303-312.
- DiClemente, R.J., Wingood, G.M., Crosby, R., Cobb, B.K., Harrington, K., Davies, S., (2001). Parent- adolescent communication and sexual risk behaviors among African American adolescent females. *J Pediatr*, 139(3):407-412.
- Dilorio, C., Kelley, M., Hockenberry-Eaton, M. (1999). Communication about sexual issues: mothers, fathers, and friends. *J Adolesc Health*, 24(3):181-189.
- Dittus P., Miller, K.S., Kotchick, B.A., Forehand, R. (2004). Why parents matter! The conceptual basis for a community-based HIV prevention program for the parents of African American youth. *J Child Fam Stud*, 13(1):5-20.
- Dutra, R., Miller, K.S., Forehand, R. (1999). The process and content of sexual communication with adolescents in two-parent families: associations with sexual risk-taking behavior. *AIDS Behav*, 3(1):59-66.
- Erbil, N., Türkcan, C. (2008). Lise öğrencilerinin menstruasyon ile ilgili bilgi, tutum, davranış ve algılarının belirlenmesi. *Hemşirelik Forumu*, 11(1):74-78.
- Eroğlu, K., Gölbaşı, Z.(2005). Cinsel eğitimde ebeveynlerin yeri: Ne yapıyorlar, ne yaşıyorlar? *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(2):12-21.
- Fisher, T.D. (1986). Parent-child communication about sex and young adolescents' sexual knowledge and attitudes. *Adolescence*, 21(83):517-527.
- Hassan, E.A., Creatsas, G.C. (2000). A development milestone or risk-taking behavior? The role of health care in the prevention of sexually transmitted diseases. *J Pediatr Adolesc Gynecol*, 13(3):119-124.
- Hutchinson, M.K., Jemmott, J.B.3rd, Jemmott, L.S., Braverman, P., Fong, G.T.(2003). The role of mother-daughter sexual risk communication in reducing sexual risk behaviors among urban adolescent females: a prospective study. *J Adolesc Health*, 33(2):98-107.
- Gölbaşı, Z. (2003). Sağlıklı gençlik ve toplum için bir adım: Cinsel sağlık eğitimi. *Aile ve Toplum Dergisi* 2003;2(6):33-40.
- Gölbaşı, Z.(2005). Adölesan dönem üreme sağlığı sorunları ve etkileyen faktörler, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(1):100-108.
- Karabey, S., Müftüoğlu, N.(2006). Gençlik ve cinsellik. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) Bilgilendirme Dosyası 7, 19-45.
- Kaymak, Y., Açıklık, C.H., Göçgeldi, E., Güleç, M., Şimşek, I.(2006). Üniversite öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkında bilgi düzeylerinin saptanması. *Türkiye Klinikleri J Dermatol*, 16(4):153-159.

Erbil, N., Orak, E., Bektaş, A. E. (2010). Anneler cinsel eğitim konusunda ne biliyor, kızlarına ne kadar cinsel eğitim veriyor? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Koff, E., Rierdan, J.(1995). Preparing girls for menstruation: recommendations from adolescent girls. *Adolescence*, 30(120):795-811.

Karofsky, P.S., Zeng, L., Kosorok, M.R.(2001). Relationship between adolescent-parental communication and initiation of first intercourse by adolescents. *J Adolesc Health*, 28(1):41-45.

Kömürcü, N., Aksayan, S., Yıldırım, Z.(1990). Annelerin kız çocuklarının cinsel eğitimlerine ilişkin tutum ve davranışları, 2. Ulusal Hemşireler Kongresi Kitabı, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu,1.Baskı, İzmir, 678-694.

Leland, N.L., Barth, R.P. (1993). Characteristics of adolescents who have attempted to avoid HIV and who have communicated with parents about sex. *J Adolesc Res*, 8(1):58-76.

McPherson, M.E., Korfine, L. (2004). Menstruation across time: menarche, menstrual attitudes, experiences, and behaviors. *Womens Health Issues*, 14(6):193-200.

Miller, B.C., Benson, B., Galbraith, K.A. (2001). Family relationships and adolescent pregnancy risk: a research synthesis. *Dev Rev*, 21(1):1-38.

Miller, K.S., Kotchick, B.A., Dorsey, S., Forehand, R., Ham, A.Y. (1998a). Family communication about sex: what are parents saying and are their adolescents listening? *Fam Plan Perspect*, 30(5):218-222,235.

Miller, K.S., Levin, M.L., Whitaker, D.J., Xu, X.(1998b). Patterns of condom use among adolescents: the impact of mother-adolescent communication. *Am J Public Health*, 88 (10) : 1542-1544.

Romer, D., Stanton, B., Galbraith, J., Feigelman, S., Black, M.M., Li, X.(1999). Parental influence on adolescent sexual behavior in high-poverty settings. *Arch Pediatr Adolesc Med*, 153 (10):1055-1062.

Sieving, R.E., McNeely, C.S., Blum, R.W. (2000). Maternal expectations, mother-child connectedness, and adolescent sexual debut. *Arch Pediatr Adolesc Med*, 154 (8): 809-816.

Üstün, B. (1990). Ergenlik Dönemi ve Aile İlişkileri, *Türk Hemşireler Dergisi* 1990;39(3):29-30.

Yörükoğlu, A.(1998). Çocuk Ruh Sağlığı, 23.Baskı, Ankara: Özgür Yayınları, 382-388.

Zhang, L., Li, X., Shah, I.H., Baldwin, W., Stanton, B.(2007). Parent-adolescent sex communication in China. *Eur J Contracept Reprod Health Care*, 12(2):138-47.